

M I L U C A

Irta: MĒLIUSZ JÓZSEF

A szekerek nyikorgó dőcögéssel igyekeztek új házuk felé, tornyosan, súlyosan, tíz év családi szerzeményével megrakodottan.

A polgárasszonyok ideges patkányszemekkel lestek utánunk keményített hófehér csipkés függönyeik mögül, ahogyan büszkén haladtunk az őszi kocsik nyomában.

„Ez már igen! Ember a talpán ez a finánc. Nézzétek mit szerzett tíz év alatt!“ „Micsoda ebédlőbutor!“ Költözésünkkor így sugdosódhattak Ők apám szerint, akit ezekben azuccákban abból az időből ismert minden öregasszony, — az asszonyok csodálatoskép' mind túléltek részeges és kikapós uraikat, — amikor a kocsit és az egyik mostani ház sor helyén még szabálytalanul suhogott az örvénylő folyó és a kastély mellett, házunkkal rézsut átellenben még vízi malom kelepelt.

Álomszerű idők lehettek azok! Szekereink keserűen csikorognak, de azért felszáll az időből a langyos századvégi nyári éjszakák muzsikája, a születő polgárság öröknek tűnő, de hamar letűnt bálja, lampionos vízi ünnepek, osztrák helyőrség, uniformis, bécsi szó, távoli katonazene... A polgármester sajkája összeütődik a szépségéről híres hentesasszony ladikjával és Dingler öméltósága a vizek fölött kezét csókol a sivalgó, rubensi báju polgárhölgynek, kit a vízbefordulás és a közbotrány veszélye ellenére is, minden áron maga mellé akar ültetni. A füzesek közt, ott ahol most formátlan s dicstelen külzetű, immár omladozó kis földszintes házak állnak, az ifjuság rakoncátlankodott és a parti sűrű rekettyék, mint a kis tolvajokat úgy fogták el a szegény lányok fojtott, édes sikoltozását. Igen a lányok, akikről apám e pogány vízi ünnepekről szóló elbeszéléseiben mindig szemérmesen hallgatott, a lányok itt vesztették el ártatlanságukat a füzesben.

Boldog idők! polgármester és az éjjeli mulatozók, a háború előtt derűs katonatisztjei, postamesterei, finánci, vargái, szabói és szatócsai, nem gondolták, hogy a folyót egy csatorna medrébe össze lehet szorítani s hogy az ő életüket és sorsukat is a mulandóság törvényei huhogják körül: a földből előbujó gyárak, a váratlanból reájuk omló háború, az összeomlás és a hatalomváltás.

Az ablakokból leselkedő vén szörnyetegek, elaggott boszorkányok és pletyka rémek talán már végleg bucsút is mondtak emez emlékeknek. Kizárólag a jelenben éltek és izgatottan számolták szekereinket és azok tartalmát, már amennyire a dunyhák számát, a szekrényeket, az ágyak faragott fejét, az éjjeli szekrények fiókjait, a ládákat és a képeket a sűrűsödő esti homályban számolni lehetett. Rozzant boltja ajtajában az egykori szép hentesasszony is kint állt. Valamikor ő is a füzesek közt hagyta el ártatlanságát s most ime a háborúra s vénségére bizony nem maradt e multból több, mint a halvány emlék, melyet már nem látszik megerősíteni ráncoktól borított homloka, valóban hentesnére valló tokája, se nagy hasára omló tenger keblei, se százkilós pupja, sem pedig e muló gaz világ elleni nem is jogosulatlan, vad haragja. A hentesné pletyka vásárlóit és lusta inasait odahagyva nem mozdult üzlete ajtajából, míg csak meg nem győződhetett róla, hogy a kocsí, mely kissé dülöngél-

ve szállította új házuk felé az aprított cserefát, költöztető szekereink közül tényleg az utolsó.

A szekerek valóban mindent elhoztak a régi házból, talán még emlékeinket is, hiszen az árván maradt kongó szobák bucsuzásom utolsó bús körútján minden valóságukat elvesztették, idegen vad világként fogadtak és üztek el, hogy most már egy dicstelen múltú, kártyás cipőkereskedőnek nyujtsanak hajlékot, hat gyerekének és halszemű feleségének, kinek bizonyosan kisebb gondja is nagyobb volt, mint arra gondolni, hogy e házban előtűnik is éltek emberek, szenvedtek, örültek, veszekedtek és énekeltek...

Az itt töltött gyermekkori esztendőik meggyalázott álmait jelképezve egy-egy árva sarokban szalmacsomók éktelenkedtek, koszos papírfoszlányok és kétes emlékezetű ócska rongyok, mik még szorgos nagyanyám dühös seprűjére vártak, aki szerint „nem illett egy házat erdei vad módjára csak úgy odahagyni“. A falakról a szögek helyei ellenségesen meredtek a homály mélyén láthatatlanul kavargó porba. Igen menni kellett innen. Ez a börtön, a gyermekkor szenvedésteli világa kiürült és lemeztelenedett, nem volt már miért maradni...

Csupán valami rekedt e ház táján fájdalmasan és pótolhatatlanul: a kert. És kertünkben is a sok kedves sarok és rejtekhely közül a mogoróbokor, melyen a városon átlobbanó, forgó szoknyájú széi ezen a napon, a költözés és a búcsú napján hirtelen úgy futott át, mint egy haldokló asszony testén az utolsó remegések, mint valami lelkét kilehelő beteg utolsó sóhaja egy kirabolt üres teremben, elhagyatottan omolva össze az üttődött, néma, vak és érzéketlen falak között.

A mogoróbokrot ezen a nyáron aranyozta nagy titkok meztelen megjelenése enyhe borzadálytól és bűgő örömtől terhessé, különössé. Kint a világban háború volt, de nem a háború és a búcsu nyögő, fájdalmas sóhajai, nem a pusztulás és a költözés csikorgásai jártak akkor a nyári esthomályban elmerülő kert fölött. Fűszeres szelek borzolták a lebegni tűnő szent világot és a mogoróbokor ködös árnyán meztelenül elnyulva Miluca kinyilatkoztatta a fájdalom nélkül megközelíthetetlen szépség ősi képét. Miluca! Látomás voltál-e, vagy valóság, ma sem tudom, de ahogy kigyul most elmosódott gyermeki arcod, mintha a tizezer éves emberi emlékezés csipkebokra borulna lángba, oly megható és zengő vagy Te... Nyár volt. A mogoróbokor gyümölcse bodros, hamvaszöld kelyhében immár rózsaszínű kemény héjába burkoltan himbálózott fölöttünk, mint az igazi, a szenvedélytől elenyésző szerelmesek, vagy a szenvedésektől nyöszörgő sebesültek esti egén a csillagok. A gazdag nyári esőben megnövekedett levelek sűrűje jóságos cinkosunkká szegődött, elfedezett bennünket a nap vörös fényében fürdőző és rejtelmesen hajladozó gyümölcsfák kíváncsi tekintete elől.

Félnünk nem kellett. Messze, messze a kert elején, — hiszen olyan távoli lett egyszerre minden határ — lassan érő, talán már barnuló fejű kaporbokrok hajlongtak és a hamuszürke léckerítés, valamint a bukszusok mögött, bent a házban Miluca anyja és az én anyám csörgedező beszéddel szapulták barátnőiket, dicsérték a házuk táján ujonnan feltűnedezett fiatal tisztüket, vagy éppen hivatali dolgokba verték bele társuló cimpájú asszonyi orrukat. Mert Miluca apja épp abban az időben került városunk finánci közé, elég magas, apámét bizony tulszárnyaló

rangban.

Miluca selypítve sugdosott felém szavakat, amiket én még soha ki nem mondtam: a szerelem és a vágyakozás öntudatlan beszédét, néha egy-egy szerb szót keverve kuszált rövidke mondataiba, mik úgy futottak el szájáról, mint az avarban zörrenő félénk gyíkok: „Szeretsz? Szeretsz?” — kérdezte egyre ez a hat éves leányka a játéktól kipirult forró arccal és én nem tudtam felelni, csak megrendülten hallgattam lélegzetvétele sebes ütemét, figyeltem teste puha hajlatait, mindig újra és újra és félelemteljesen keresve képét és okát a testeink közti végső különbözőségeknek. Azután hirtelen, viharszerűen, idegesen, felindultan és mégis bátortalanul kerestem száját, mint ahogy a csecsszópor borul möhön, anyja jőszagú és édesízű mellére. Semmit se tudtam akkor világosabban és biztosabban, mint azt, hogy erről a szájról tört fel anyám melle után életem második forrása, melytől megnedvesedve, mint egy népi regében, egyszerre megmásultnak, ujnak, másformájúnak látták szemeim a táncoló kertet és a világot. Akárcsak valami bibliai megvilágosodásban, hirtelen megtudtam, hogy én én vagyok, hogy a másik, a velem ellentétes Miluca a nő s hogy ez a pillanat, itt a mogyoróbokor perzselő homályában nem lehetne nélkülem Milucáé. Talán a tér hasadt bennem akkor ketté és az idő, ahogyan belémderengett a szerelem sejtelve, a jövőből felém leső kinok titkai, mik legtöbbször akkor rontanak reánk kegyetlen és kísérteties módon, amikor éppen azt hisszük, hogy legtávolabb jutottunk tőlük s elérkeztünk végre a magunk csendjének és nyugalmanak mélyére, holott ilyenkor kezdődik csak újra minden, ilyenkor tanulunk meg újra szenvedni és tépelődni, akárcsak a súlyos betegségből felépült lábadozó lépkedni és járni. Ez volt az a megfogalmazhatatlan, ösztönös sejtelen, ami birtokába kerített és én olyasmit éreztem, ami talán a boldogság lehetett, mert biztos voltam benne, hogy csak nékem suttoghatja most Miluca bársonyos szavait, mikben talán csak egy titok ismétlődik, az a félálomban ellesett éjszakai hangulat, amikor anyja, ez a magas nővésű, telt, sötét szemű asszony a sötétséggel egybe olvadva ugyanezeket a szavakat lehelte bele az éjszakába, valakinek, aki talán a Miluca szigorú tekintetű apja volt, talán valaki más, egy fiatal katona, egy szőkevény fogoly, egy vasuti fűtő, vagy talán csak egy rejtelmesen tovasurruló álomalak, egyike a polgárasszonyok képzetét benépesítő regényfiguráknak...

A ház mélyén az asszonyok kacagtak. Anyám hangja magasan csengett, mint az ezüstvillával megcsendített kristálypohár, a Miluca anyjapé pedig, mint egy mélyen s hosszasan rezgő gordonka húr, hol elapadt, hol felcsapott szenvedélyesen, de puhaságából sohasem veszítve. Asszonyok. nők hangjával telt meg a zengő világ. — Így szállhattak, bughattak és visszhangozhattak hajdanában a füzesek, folyóparti rekettyék éjszakái. Hajdanában, amikor e mai, e szörnyűséges város született. — Anyáink bő, érett nevetését ránk borította a szél, amely az Antillák, vagy a sarkok felől sodródott, gyűrűződött, gomolygott idáig, hogy láthatatlanul tovaosonva ő is büntársunkká szegődjék, együtt a Milucával való vergődésünk és titkunk cinkos tanujával, melyről messziről már lesett az ősz, a hajladozó mogyoróbokorral.

*

Azon az utolsó köruton ott a régi házban nem találkozhattam már

a mogyoróbokorral, az este hirtelen és orvul reánk szakadt, akárcsak ama nyári alkonyaton, amikor Milucával, a szerelem első árnyalakjával birkóztam. A kert helyett az ucca felé botladoztam. A poros rácsozatú kapu még tárva volt. Tudtam, hogy a nyár rózsaszínben játszó, keményhéjú gyümölcssei már megértek és a csipkézett szélű levelek szomorúan integetnek utánam. A gyermek után integetnek, aki alattuk szakadt ki az öntudatlan gyermekkorból és most futva, szaladva rémülten tűnik el az ucca bolyhos sötétségü mélyén, a hasított cserefával megrakódott kocsi porzó nyomában.

MAI ROMÁN KÖLTŐK

Fordította: BRASSAI VIKTOR

V. EFTIMIU: AZ ERDŐ

*Esztendő's útjaimról amikor hazatértem,
a gyermekkori erdőt szemem már nem találta:
gerenda lett belőle, kútványú, hosszú szálfá,
koporsó és kereszt s korom lett, por a szélben.*

*Nagyapám aluszik most deszkáiban a tölgynek,
melynek tövén rigóra együtt vadásztunk hajdan;
mély sírás fojtogat, harapdálom az ajkam;
mellette fekühessem, ott hányják rám a földet!*

*Az erdőm sír neszében az ajtófordulásnak,
és ott nyög az ekében, melyet belőle vettek.
Óh, hadd sírassam erdőm, a meg nem könnyezetter,
melyet az elmenőkkel mégis egy sírba ástak.*

*Hogy zúgott rég a dombon! Elgondolom riadtan,
hogy alszik ő is, alszik, együtt a sok halottal.
Sudár erdőm mivé lett? Barátaim szóljatok! Jaj,
sírhantokon az erdőm, az erdőm föld alatt van!*

VOICULESCU: OKTÓBERI NAP

*Leszállt komoran október hava.
A hallgatással megvasalt ajakra
vak foltokat mar az idő sava,
s a bronzokat keserű rozsda lakja.*

*Az évek alig égnek s nem hevitnek,
a fájdalom színe is már hideg,
a csók alján salak ülepedik meg,
zsugorodnak a nagyszerű sebek.*